

SEPTEMBER

DNB Magazine nr. 4, 2011

DNB MAGAZINE

Interview met
Klaas Knot

Dossier: Akkerbouw

In dit nummer...

Vragen over de euro, pensioenen,
banken of verzekeraars?

Bel of mail de informatiedesk:

0800 - 020 1068 (gratis)

info@dnb.nl

Neem eens een kijkje op www.dnb.nl

ARTIKELEN

14/ Essay Nicolaas Klei over wijn en eten

RUBRIEKEN

04/ Banktueel

06/ De mensen van het Frederiksplein: Harold Hendriks

07/ De wereld in cijfers: 'Meer cafés over de kop'

19/ Podium: 'Kan ik mijn achtergesteld deposito
bij DSB Bank terugkrijgen?'

27/ Va Banque: 'Europese solidariteit'

30/ Profiel: Vaticaanstad

32/ Kunstpodium: Matthew Monahan

34/ Seminars

36/ In Beeld

28/ Economiequiz

08/ Interview met Klaas Knot

Over de euro, DNB en de economische vooruitzichten.

20/ Dossier: Ruimte voor groei

De toekomst van de Nederlandse akkerbouw.

Näkkileipä

Vraag aan de Nederlander om iets kenmerkends te noemen van een Europees land, en bij de meeste landen krijg je onmiddellijk een min of meer voor de hand liggend antwoord. Italië: scheve toren van Pisa, spaghetti. Griekenland: Akropolis en schulden. Duitsland: Bayern München en zuurkool. Frankrijk: Eiffeltoren en stokbrood. België: bier en verdeeldheid. Bij andere landen stokken de antwoorden abrupt. Malta, Estland, Slowakije, Slovenië, Finland? Het zijn landen waarvan we (te) weinig weten. Geen bericht, goed bericht. Stille krachten hebben hun zaakjes ongetwijfeld op orde. Fatsoenlijke staten, ook op budgettair en monetair gebied, veronderstellen we. Echt aan de weg timmeren doen deze landen niet bepaald. Wat weten we bijvoorbeeld van Finland? Met een beetje hulp komen we wellicht tot: heel veel meren, schansspringers van formaat, Nokia, de Kerstman en onafzienbare kuddes rendieren. En toch zette het land zichzelf prominent op de kaart en was plotseling aanwezig in de mondiale media. Nu eens niet als eigenaar van de poolcirkel, maar als hoofdrolspeler in de Europese schuldencrisis. Niet omdat Finland aan de Brusselse en Frankfurtse geldpomp hangt, maar omdat het zich ontpopt als financieel genie. Een wonderkind, waar de *golden boys* uit Londen en New York bij verbleken. Een koele, slimme onderhandelaar die zich de onderpandkaas niet van de Näkkileipä laat eten.

De redactie

Wat je echt wilt weten

Job Swank nieuwe directeur DNB

Prof. dr. Job Swank wordt per 1 november 2011 benoemd tot directeur Monetaire Zaken en Financiële Stabiliteit. Binnen

de directie van DNB wordt hij verantwoordelijk voor Economisch beleid en onderzoek, Statistiek & informatie,

Financiële stabiliteit en Financiële markten. Hij volgt hiermee Lex Hoogduin op. Sinds 1987 is Swank werkzaam bij DNB in diverse functies. De laatste jaren als divisiedirecteur Economisch beleid en onderzoek. Hij heeft diverse nevenfuncties, waaronder sinds 2002 een hoogleraarschap Economisch Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Sinds 2006 is hij plaatsvervangend kroonlid van de SER.

Benoeming overheidscommissaris

André de Jong is benoemd tot overheidscommissaris van de Nederlandsche Bank. De overheidscommissaris vormt een

verbindingsschakel tussen regering en DNB en is lid van de raad van

commissarissen en de Bankraad van DNB. André de Jong (1953) is sinds 2008 voorzitter van het College van Bestuur van de Stichting Protestants-Christelijk Onderwijs Utrecht (PCOU) en de Willibrord Stichting. Daarvoor was hij in diverse functies werkzaam bij het ministerie van Financiën. De laatste vijf jaar als Directeur-Generaal Rijksbegroting.

Cartoon: Akkerbouw (pag. 20)

Regenboogvlag in top voor Canal Parade

DNB deed 6 augustus voor de derde keer mee aan de Canal Parade, het hoogtepunt van Gay Pride Amsterdam. Thema van de boot was 'Samen werken aan vertrouwen'. De veelkleurige Regenboogvlag, internationaal symbool van de homogemeenschap, wapperde die dag op het dak van het bankgebouw aan het Amsterdamse Frederiksplein. DNB wilde zo laten zien dat ze de doelstellingen van het eigen roze netwerk GayNB ondersteunt. Het was voor het eerst in de geschiedenis van DNB dat een andere vlag werd gehesen dan de Europese of Nederlandse.

Brochure Oversight verschenen

We verrichten elke dag tal van geldtransacties. We pinnen, internetbankieren, kopen misschien aandelen. Daarvoor zijn goede systemen en betaalproducten onontbeerlijk. Die moeten perfect werken, vanaf het begin van een transactie tot de afsluiting daarvan. Zaak is immers dat consumenten en bedrijven erop kun-

nen vertrouwen dat al hun transacties veilig en efficiënt verlopen. Het Toezicht daarop heet in vaktermen 'Oversight'. Een nieuwe brochure geeft meer inzicht in de oversight-taak van DNB en is te verkrijgen via www.dnb.nl onder het kopje 'publicaties'.

Nieuw aanbod DNB Bezoekerscentrum

Het aanbod in het DNB Bezoekerscentrum is ververst. Nieuw is het onderdeel 'Inflatie en koopkracht'. Bezoekers krijgen antwoord op vragen als: 'Wat is eigenlijk inflatie?', 'Wie meet dit?' en 'Wat is de relatie met onze koopkracht?'. Ook nieuw is een historische kamer. Te zien is onder meer een glas-in-loodraam uit het voormalige pand van DNB aan de Oude Turfmarkt. In dit gebouw zit nu het Allard Pierson Museum. Ander topstuk is een deel van de marmeren balie van het voormalige agentschap

's-Gravenhage. Tot slot is een korte film te bekijken over de totstandkoming van de EU en de euro. Het DNB Bezoekerscentrum in Amsterdam is op afspraak gratis te bezoeken door groepen. Zie: www.dnb.nl onder het kopje 'onderwijs'.

Prijzenslag

Medewerkers in de schijnwerpers. Deze keer: Harold Hendriks, toezichthouder specialist herverzekeringen. Hij bracht problemen rond autoverzekeringen aan het licht.

door Ellen Tolsma

Hoe ontdekte je dat er in de sector iets niet goed zat?

‘Van huis uit ben ik toezichthouder op herverzekeringen. Hiervoor maak ik voortdurend gebruik van rapportages en analyses. Op heel gedetailleerd niveau kunnen we gegevens van verzekeraars met elkaar vergelijken en op basis hiervan niet alleen een oordeel vormen over de markt en individuele instellingen, maar ook over een bepaalde groep verzekeringen. Zo bleek dat de verzekeraars van motorrijtuigenaansprakelijkheid extra aandacht verdienen. De Motor WA-verzekeringen van een aantal verzekeraars zijn zo goedkoop weggezet dat aanbieders hier de afgelopen drie jaar fors verlies op hebben geleden.’

En dat mag niet?

‘Een product mag best verliesgevend zijn, maar je moet dit dan met winst op

een ander product zien te compenseren. Bijvoorbeeld met de verzekering voor motorrijtuigen casco. Bij een tiental autoverzekeraars was zo’n ‘premietekortvoorziening’ niet of onvoldoende aanwezig.’

Dwingt DNB ze nu om maatregelen te treffen?

‘De verzekeraars moeten aan ons laten zien hoe ze voor voldoende kapitaal zorgen om de tekorten op te vangen. Ze kunnen ook de polisvoorwaarden en het acceptatiebeleid aanscherpen, of de premies verhogen. Een alternatief is dat de verzekeraar stopt met het product. In het uiterste geval kan DNB zo’n productie-stop afdwingen.’

Hoe zijn de problemen ontstaan?

‘In korte tijd zijn er heel veel aanbieders bijgekomen, vooral internetlabels. Door

deze concurrentie ontstond er een prijzenslag en waren de premies niet langer kostendekkend.’

Voor consumenten was die prijzenslag wel prettig. Nu gaan de premies zeker weer omhoog?

‘Veel mensen letten alleen op het prijskaartje. Belangrijker is dat na een ongeval met zwaar letsel een maatschappij ook kan uitbetalen. Bij letselschade kan het om enorme bedragen gaan!’

Zelf wel eens schade aan je auto gehad?

‘Gelukkig niet. Maar het is een fijn gevoel dat als er iets gebeurt, de schade ook daadwerkelijk vergoed wordt.’ •

Meer cafés over de kop

Aantal faillissementen

Kleine cafés hebben het moeilijk. Het aantal faillissementen in de horeca lag het eerste half jaar van 2011 42 procent hoger dan in dezelfde periode vorig jaar. Die

stijging kwam vooral voor rekening van kleine restaurants en cafés, met minder dan tien werknemers. •

Bron: CBS

Interview DNB-president Klaas Knot

‘Ik wil daadkrachtig en open zijn’

Per 1 juli 2011 is Klaas Knot (44) president van de Nederlandsche Bank. Een rustige inwerkperiode was hem niet gegund: vlak na zijn aantreden bereikte de Europese schuldencrisis een voorlopig hoogtepunt. Knot ziet niets in defaitisme over de toekomst van de eurozone. ‘Voor de onderlinge handel is de euro nog steeds een zegen.’

door Rutger Vahl

Hebt u getwijfeld toen ze u vroegen president van DNB te worden?

‘Nee, maar ik heb wel een paar dagen bedenktijd gevraagd. Enerzijds is dit voor een financieel-econoom in Nederland de mooiste baan die er is. En ik realiseerde me dat je wel heel goede argumenten moet hebben om zo’n eervol verzoek af te wijzen. Aan de andere kant wist ik ook wat de impact op mijn privé-leven zou zijn. Mijn vrouw en ik hebben twee jonge kinderen, een zoon van acht en een dochter van vijf. Niet alleen is dit een heel zware baan, als DNB-president word je ook een publieke figuur. Deze zomer was ik met mijn gezin in Italië. Meerdere malen heb ik gedacht: dit is de laatste keer dat we zo ongestoord samen op vakantie kunnen.’

U bent nu een paar maanden aan het werk bij DNB. Wat zijn uw grootste uitdagingen?

‘Allereerst zijn dat de veranderingen in het toezicht. De afgelopen jaren zijn daarin dingen fout gegaan en de samenleving heeft gezegd: er moet een cultuurverandering komen bij DNB. Het fundament daarvoor is gelegd onder mijn voorganger. Zo is er een actieplan gekomen en zijn er interne programma’s om het toezicht scherper en effectiever te maken. De Nederlander zal een centrale bank zien die krachtadiger en transparanter is. Neem het voorbeeld van DSB Bank. Die casus heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is om tijdig in te grijpen. Het is noodzakelijk om sneller van analyse naar actie over te gaan. Niet voor niets is dat ook het dragende principe van het plan van aanpak dat vorig jaar is opgesteld en dat nu wordt uitgevoerd.’

Wat is uw rol bij die cultuurverandering?

‘Ik geloof in voorbeeldgedrag. Als wij als directie laten zien wat wij willen en belangrijk vinden, dan nemen medewerkers dat over. Ik wil daadkrachtig en open zijn, en verwacht die houding ook van medewerkers. Let wel: hoewel er in het verleden dingen niet goed zijn gegaan in het toezicht wil ik geen cultuur waarin niemand meer fouten durft te maken. Dat is funest voor elk eigen initiatief. Organisaties waar medewerkers geen fouten mogen maken, staan stil in hun ontwikkeling.’

Geef eens een voorbeeld van meer transparantie?

‘We zullen de media, als ze daarom vragen, inzicht geven in onze declaraties. Van mij mag iedereen weten of ik business class of economy class naar de Jackson Hole bijeenkomst van de Federal Reserve ben gevlogen. Overigens is transparantie niet altijd mogelijk. Ik zou bijvoorbeeld dolgraag vertellen bij welke instellingen DNB effectief heeft ingegrepen, welke bank door ons ingrijpen weer op het goede pad is gekomen. Maar die informatie kan ik niet geven. Dat zou het vertrouwen in die instellingen meteen ondermijnen, terwijl daar dan dus juist geen grond voor is.’

We hadden het over de uitdagingen van DNB. Welke rol ziet u voor jullie in Europa?

‘Het belangrijkste is dat de ECB terugkeert naar een normaal monetair beleid. De afgelopen jaren konden Europese banken

tegen een vaste rente onbeperkt geld lenen bij de ECB. Doel was, heel begrijpelijk, om de interbancaire geldmarkt op gang te houden nadat deze in 2008 bijna was vastgelopen. Maar je kunt niet onbeperkt geld in het financiële stelsel pompen, want dat zal op termijn onvermijdelijk leiden tot hoge inflatie en stijgende prijzen. Kortom, de ECB moet weer *back to normal*. De onbeperkte toewijzing moet dus stoppen, maar dat is niet eenvoudig. De moeilijkheid is te bepalen wat het goede moment is. Doe je het te vroeg, dan kan het financiële stelsel opnieuw vastlopen; doe je het te laat, dan krijg je hoge inflatie.’

Na de bankencrisis zitten we nu in een landencrisis. Wat is er mis gegaan?

‘We hadden een probleem met de banken in 2008. Dat is opgelost door banken aan het overheidsinfuus te leggen. Maar daarvoor zijn de overheidsschulden enorm opgelopen. In Noord-Europa konden landen die extra uitgaven prima opvangen, maar in Zuid-Europa, waar de staatsschuld toch al hoog was, kwamen landen in de problemen. Dat heeft te maken met het lastige economische begrip ‘schuldhoudbaarheid’. Schuld blijkt heel lang houdbaar, maar ineens is er een draaipunt waarop markten gaan twijfelen en iedereen zich tegelijk zorgen gaat maken. Dan wordt het een *self-fulfilling prophecy*: als iedereen zegt dat de schuld in een bepaald land niet meer houdbaar is, dan koopt niemand meer de obligaties van dat land, loopt de rente sterk op en wordt de schuld ook echt onhoudbaar. Dat

hebben we recent bijvoorbeeld gezien in Italië. Hoewel de Italiaanse staatsschuld relatief gezien niet hoger is dan twaalf jaar geleden, liep de rente sterk op en dreigde de Italiaanse staatsschuld onfinancierbaar te worden. Wel kun je stellen dat Italië – maar ook Spanje, Ierland en Griekenland – de goede economische jaren niet heeft gebruikt om zijn overheidsfinanciën op orde te brengen. Dat is die landen kwalijk te nemen.’

Er is wel gezegd: alles wat met de euro in de afgelopen tien jaar is opgebouwd, is door de schulden crisis tenietgedaan. Bent u het daarmee eens?

‘Nee. Die euro heeft tot een enorme versnelling van de intra-Europese handel geleid. De economische activiteit binnen het eurogebied is veel hoger dan in 1999. Daarnaast is de euro nog altijd een verrassend stabiele en sterke munt. Dat is gunstig voor onze handelspositie. Bovendien hebben we dankzij de euro al jaren een lage inflatie. Burgers profiteren daar dagelijks van. De prijzen van alles wat je koopt zijn in Europa de afgelopen twaalf jaar heel stabiel gebleven. Stabieler zelfs dan in Duitsland ten tijde van de Bundesbank in zijn beste jaren. We moeten onszelf niet aanpraten dat de euro helemaal niets goeds heeft gebracht.’

Waar ligt de oplossing voor de schulden crisis?

‘De Zuid-Europese landen moeten hun staatshuishouding op orde brengen. Dat betekent: effectiever belasting heffen,

minder uitgeven en markten hervormen. Dat is de enige structurele oplossing die er is. Maar dit kost tijd. De gezonde Noord-Europese landen zullen de zwakke landen daarom een paar jaar financieel moeten ondersteunen. Als de Zuid-Europese landen zich herstellen, zullen we het geld dat we ze nu lenen ook terugkrijgen. In het kwijtschelden van schulden zie ik niets. Om een simpele reden: wie geld leent, heeft de verplichting dit ook weer terug te betalen. Ja, dat geldt ook voor de Grieken. Griekenland is geen hopeloze zaak. Als dit land zijn economie privatiseert zoals in Noord-Europa allang is gebeurd, dan wordt de staatsschuld meteen tot beheersbare proporties teruggebracht.’

Het Stabiliteits- en Groeipact was bedoeld om de overheidsfinanciën gezond te houden. Waarom heeft dit niet gewerkt?

‘Toen het erop aankwam, bleek dit pact een lachertje. De beslissing over sancties tegen landen die zich niet aan de afspraken houden, ligt namelijk bij de regeringen. De oplossing is dat er automatische sancties moeten komen voor landen die hun staatsschuld te ver laten oplopen of een te groot begrotingstekort hebben. De besluitvorming daarover moet weg bij de politiek. En landen die zich structureel en langdurig niet aan de Europese budgettaire afspraken houden, moeten op dat terrein hun economische soevereiniteit verliezen. Dan moet een dwingend herstelprogramma kunnen worden opgelegd, liefst door een onafhankelijke Europese budgettaire autoriteit. Niet door de Europese Centrale Bank. Die is opgericht om de prijsstabiliteit

‘De ECB
moet back
to normal’

teit in de eurozone te bewaken en is de afgelopen maanden al veel te ver gegaan in het ingrijpen op financiële markten, zoals het opkopen van slechte leningen. Ik snap trouwens wel dat dit is gebeurd. We zitten in een extreme crisissituatie, die exceptionele maatregelen vereist.'

Sommige economen stellen dat de schuldencrisis ook opgelost wordt door eurobonds in te voeren.

'Eurobonds zijn obligaties met een rente die voor alle eurolanden gelijk is. Nu zie je dat de rentes voor Zuid-Europese landen zo sterk oplopen dat deze landen in acute problemen komen. Dat kan met eurobonds niet meer gebeuren. Daarom vind ik ze op termijn onvermijdelijk. Maar pas als sluitstuk. Eerst moeten alle landen hun begrotingsdiscipline en economieën op orde hebben, moeten staatsschulden zijn gesaneerd en weer binnen de grenzen van het Stabiliteitspact zijn gebracht.'

We zitten midden in een Europese schuldencrisis, maar de economische gevolgen voor Nederland lijken nog mee te vallen. Hoe staan we ervoor?

'Redelijk goed. Onze overheidsfinanciën zijn robuust, onze arbeids- en goederenmarkt zijn in Europees perspectief al behoorlijk flexibel. Daar profiteren we van, want tijdens de kredietcrisis van 2008 en 2009 is de werkloosheid in ons land veel minder opgelopen dan we hadden gedacht. De vraag is hoe onze arbeidsmarkt zich houdt als we een nieuwe dip beleven.

En alle indicatoren wijzen op een nieuwe conjuncturele vertraging. Daarom denk ik dat Nederland verder moet gaan met het hervormen van het ontslagrecht. En de woningmarkt vind ik een onderschat probleem. Er zijn meer maatregelen nodig dan een tijdelijke verlaging van de overdrachtsbelasting. De hypotheekschuld van Nederlanders blijft erg hoog.'

Naast toezicht en monetair beleid heeft DNB nog een derde taak: het betalingsverkeer. Wat is hier de grootste uitdaging?

'Dat is SEPA, de Single Euro Payments Area. Alle landen in de eurozone stappen over op dezelfde betalingsstandaard, met als voordeel dat het Europese betalingsverkeer goedkoper en efficiënter wordt. De Nederlandse consument merkt SEPA vooral aan een langer nummer op het bankpasje, en dat zal even wennen zijn. Met je pasje kun je nog makkelijker in andere eurolanden pinnen. Ook kun je straks eenvoudiger betalingen doen binnen de eurozone. Nu is internationaal geld overmaken nog vrij omslachtig.'

Tot slot, u staat bekend als iemand met een groot vertrouwen in de mens. Is dat voor een president van een centrale bank geen nadeel?

'Het klopt dat ik positief in het leven sta. Maar optimisme is iets anders dan naïviteit. En ik ben zeker niet naïef.' •

De ontdekking van de wijn in Nederland

Bij goed eten hoort lekker
drinken. Nederlanders doen
echter veel te krampachtig
over de perfecte drank-
spijscombinaties, vindt
wijnschrijver Nicolaas Klei.

door Nicolaas Klei

Drie dikke mannen op een proeverij. Ze vertelden mij en vooral elkaar waar ze allemaal wel niet hadden gegeten, en waar ze nog gingen eten, en wat een belevenissen dat waren. En, als ze het mochten vragen, waar at ik nou het liefst?

Thuis, zei ik.

Ze vielen bijna op hun buiken van verbazing, de drie dikke mannen. Kon ik zo goed koken dan, dat ik liever thuis at dan bij Michelinsterren? Dan kwamen ze graag eens een vorkje meeprikken! En ze fladderden met hun dasjes als Oliver Hardy. Helaas, mannen. Ik eet graag thuis, want dat is gezelliger dan te midden van wildvreemden in een restaurant. Ik kan niet beter koken dan mijn moeder. Al kookte mijn moeder goed. Degelijke Hollandse pot. Aardappels, groente, vlees. Lekkere piepers, groente die niet stukgekookt was, suddervlees, heerlijke ballen gehakt, fricandeau en rosbief die zij en ik al bijna op hadden voor m'n vader en broertje aan tafel kwamen.

Mijn vader kon niet koken. Ja, eerpels, en erwtjes uit de diepvries bij een pan suddervlees van m'n moeder. Maar niet echt koken, koken dat de keuken achterliet als een slagveld en met afwas voor dagen – maar lekker!

[Mijnheer pastoor](#)

Ik vertel graag hoe opofferend mijn vrouw en ik mantelzorgden voor mijn ouders met hun kanker en parkinson en dementie,

‘Lekkere wijn is lekker bij bijna alles, vieze bij niks’

maar in feite heb ik dus domweg tot mijn 47e thuis gewoond. Dat is natuurlijk heel fout, maar gezellig was het ondanks alle zorgen wel.

Nadat mijn moeder overleden was, en begraven op 11 september 2001, stelde ik mijn vader voor weer naar zijn buurtkroeg te gaan, open alle dagen vanaf 16.00 uur. Deden we. Eerst lopend, later per rolstoel. Maar altijd: jonge jenever met water en ijs! Als jong journalist, vlak na de oorlog, had mijn vader bij een rijke collega wel *grand cru* bordeaux geproefd, maar het was niet bekleven. Mijn moeder daarentegen, dochter van een ‘makelaar in spiritualiën’ oftewel Schiedamse handelaar in jenever, vond wijn spannend en heerlijk.

Als klein jongetje ging ik met mijn vader mee, in alle vroegte boodschappen doen in de eenvoudige middenstandersstraat die nu bekend is als ‘de PC’. Naar de slager, de bakker, de groenteboer, de kruidenier A. Heijn. Later werd het een supermarkt, met sherry en literpakken wijn. Verderop in de straat, waar nu dure kleertjes worden verkocht, zat een slijter waar mijn eerste wijnavonturen begonnen.

Wijn in Nederland was in die dagen wijn uit Frankrijk. Ik heb een boek uit de jaren vijftig, over wijnen uit de hele wereld. Jaja. Wijnen van elders worden snel nog even in een achterafhoofdstukje genoemd, verder gaat het boek over wijn uit Europa. En wijn uit Europa, dat is volgens het boek voorname-

lijk Franse wijn, en Franse wijn, dat is bordeaux en bourgogne. En, vooruit, rhône en elzas.

Zo was het eind jaren zeventig, toen ik voor het eerst zelf een fles bordeaux kocht grotendeels nog steeds, en zo was het al eeuwen.

Mijnheer de baron en mijnheer pastoor en nog wat deftige lieden bestelden om het hele of halve jaar bij een wijnhandel waar hun voorvaders ook al bestelden een voorraad rode bordeaux en wat rode en witte bourgogne. Plus wat sherry, port en madeira. Maar wijn voor aan tafel, wijn bij het eten, dat was bordeaux en bourgogne.

En dat dronk je bij alles, en dat was niet raar.

Snoepjesrosé

Tot in de eerste helft van de negentiende eeuw at en dronk men hoe dan ook van alles door elkaar. Men at à *la française*. Voor voorgerecht, hoofdgerecht en daarna voor het toetje werd de tafel volgezet met een keur aan schalen. In kookboeken werd geïllustreerd hoe je al dat verschillende lekkers mooi over het damast kon verdelen. Prachtig, overdadig, en frustrerend voor de lekkerbek. Je mocht namelijk niet alles proeven. De etiquette eiste dat je je culinaire belangstelling beperkte tot wat min of meer voor je stond. Wie heel graag een schotel van verder op de tafel wilde proeven, vroeg een van de talloze knechten die aan te reiken. Maar niet te vaak, want dan was je een onbeschaafde

Wijnliefhebber en schrijver
Nicolaas Klei (1961) schreef dit essay
op verzoek van DNB Magazine.

veelvraat. De truc voor smulpapen was een lakei vooraf een fooi toe te stoppen, opdat die je onopvallend van je lievelingskostjes zou voorzien.

Het personeel was er ook om je glas bij te schenken. Je gaf je glas, dat dan werd bijgetapt aan het buffet. Je had luxe fles-sentafels met ingebouwde ijsemers, maar op het buffet zo'n reusachtige zilveren schaal vol ijswater waarin talloze flessen dreven was ook niet mis. Als het diner goed verzorgd was, stonden er ook schalen ijswater met wijnglazen. De glazen hingen met hun voet aan de rand van de schaal, hun kelk koud kopje onder. De ideale temperatuur van wijn was KOUD.

Ook voor rood? Ook voor rood. Ze dronken dan ook geen gerijpte bordeaux. Op prenten en schilderijen van Cornelis Troost kun je goed zien hoe de fles er in de eerste helft van de achttiende eeuw uitzag: als een ouderwetse chiantifles, een fiasco, dikbuikig, rond, met riet erom tegen breuk. Flessen kregen pas rond 1770 de cilindervorm waardoor je op het idee kon komen ze weg te leggen. Jonge wijn was de beste en duurste. Jong in de geest van nouveau. Licht, hopelijk vrolijk, drinken als rosé: koel. Echt iets voor mij: lekkere hapjes zoeken met lievelingswijn erbij.

In 1810 liet de Russische ambassadeur te Parijs z'n gasten zien hoe ze bij hem aten. In gangen. Steeds krijgt iedereen tegelijk hetzelfde gerecht voorgezet. *À la russe*, heette dat en het werd

reuze hip. Vijftig jaar later was het overal in Europa ingeburgerd. Nu nog.

Bij elke gang kreeg ook iedereen dezelfde wijn geschonken. Wij zouden de keuzes nu wat vreemd vinden. Men schonk zoete champagne en dessertsauternes bij het voorgerecht, sterke sherry bij de soep, daarna elfprocentsmédoc bij het gevogelte... Niemand zat ermee. Dat vond men toen lekker, dat was dé wijze waarop je wijn moest serveren.

Niet dat iedereen altijd zo groots at. Doordeweeks was de wijnkeus bij deftige rijkaards heel overzichtelijk. De klassiekers. Witte bourgogne en rode bordeaux.

En toen er in de jaren zestig wijn voor Jan & Alleman kwam, was de keuze nog overzichtelijker. Pakken Pinard, in de smaken kaal wit, ruig rood en snoepjesrosé. Dus daar kwam je qua combineren ook wel uit.

Michelingerechtjes

Dit millennium echter kun je geen glas naast een bord zetten zonder handleiding voor het gedrag van de respectievelijke zuren, bitters, zoetnuances en maillardinvloeden, een landkaart met de bruggetjes tussen de diverse geuren en smaken van wijn en gerecht, en een verklaring van goed gedrag getekend door wijntijdschriften 'Proefschrift' en 'Perswijn'. Later dan elders, maar niet eens zo heel veel later, en met verontrustend enthousiasme, gaat ook Nederland zich ongebreideld te

buiten aan wat zo onsmakelijk wijn-spijscombinaties heet. Het voorheen zo gemoedelijke Hollandse huiselijk leven is er zodoende niet makkelijker op geworden. Neem nu het kerstdiner. Nog niet zo lang geleden trok je daar de flessen uit het kerstpakket bij open, en als die op waren die wijn met dat leuke etiket uit de aanbieding. Vertel dat heden ten dage en men schudt bekommerd de onderkinnen en legt uit dat je fijne vinaigrette een slechte invloed gehad moet hebben op het zuurgedrag van de sancerre en dat je de pomerol uit je pakket beter had kunnen omruilen voor een kek sportwagentje, want de frieten die je erbij at moeten funest zijn geweest voor z'n retro-nasale afdronk.

Oftewel: het combineren van wijn en eten is zo moeilijk geworden dat een zekere dr. Peter Klosse er zelfs een heus proefschrift over heeft geschreven. Terwijl het ware uitgangspunt toch zo simpel is, lieve lezers: lekkere wijn is lekker bij bijna alles, vieze bij niks.

En ik kan het weten, want ik heb het gedaan. Talloze piepkleine Michelingerechtjes verorberen, diverse wijnen ernaast, en met allerlei kenners maar neuzelen wat nou het lekkerst bij elkaar is. (Ik heb zo'n donkerbruin vermoeden dat dat wijn & eten combineren verzonnen is door de wijnschrijverij; niet meer saai

wijnen proeven in een deprimerend hotelzaaltje met systeemplafond, maar lekker met hapjes erbij in een duur restaurant met porselein, kristal en antiek).

Conclusie van al die zware sessies: nooit meegemaakt dat alle kenners het eens waren. Twee: wie eet er nou zo? Ja, de dikke mannen, maar zelfs die slechts een paar keer per jaar, en dan laten ze niet bij elk gerechtje drie, vier onbetaalbare flessen opentrekken.

Oftewel: probeer liever welke omfietswijn het lekkerst is bij stampot boerenkool, of bij zomerse erwtjes en een scholletje, of bij jonge sla in september. Daar heeft de mensheid wat aan. En het leuke is: dat kan de mensheid lekker zelf proberen.

Boerenkool is wintereten, in de winter heb je meestal zin in stevig rood, en kijk nou: dat blijkt reuze lekker bij elkaar! En dan maar proeven welk rood het allerlekkerst combineert. Sla, scholletje, erwtjes smaken zomers, dus daar drinken we luchtige zomerwijn bij. Er kan veel, en wat het best is, is een kwestie van smaak en stemming.

En het kan lekker gezellig thuis. •

Achtergesteld deposito DSB Bank

In de rubriek voor lezersvragen

Podium dit keer de vraag:

kan ik mijn achtergesteld
deposito bij DSB Bank
terugkrijgen?

door Marijke Hoogendoorn

Ja, dat is nu mogelijk. Per 1 september kunnen houders van een achtergesteld deposito DSB Bank een vergoeding aanvragen onder het depositogarantiestelsel. Dat kon eerst niet. Na het faillissement van DSB Bank, oktober 2009, werd deze garantieregeling geopend. Gedupeerde rekeninghouders konden toen een vergoeding aanvragen voor allerlei spaartegoeden. Maar niet voor achtergestelde deposito's: die vielen niet onder het garantiestelsel, zo werd toen geoordeeld door DNB. De Rechtbank gaf DNB daarin eerder gelijk.

Dat is veranderd met de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 30 juni dit jaar. Dit college oordeelde dat bij DSB Bank afgesloten achtergestelde deposito's wel degelijk onder het depositogaran-

tiestelsel vallen. Conform de Europese herziene Bankenrichtlijn vallen deze deposito's niet onder het eigen vermogen van de DSB Bank, maar dus wel onder het nationale depositogarantiestelsel. Dit ongeacht of de rekeninghouders van tevoren de informatie hadden dat hun deposito er niet onder zou vallen, of dat DSB Bank de deposito's als eigen vermogen heeft gekwalificeerd.

Daarom opent DNB opnieuw een depositogarantiestelsel voor DSB Bank, speciaal voor de houders van achtergestelde deposito's. Dat zijn er ongeveer 5.000. De totale waarde van de tegoeden is zo'n 90 miljoen euro. Gemiddeld dus zo'n 19.000 euro per klant. Al dat spaargeld leken zij voorgoed kwijt te zijn. Nu kunnen ze alsnog een vergoeding aanvragen – een mooie meevaller voor deze gedupeerden.

De maximale vergoeding uit het depositogarantiestelsel is 100.000 euro per persoon. Dit maximum geldt voor alle rekeningen bij elkaar opgeteld. Dit kan gevolgen hebben voor de vergoeding van het achtergesteld deposito. Rekeninghouders die eerder al 100.000 euro hebben teruggekregen, hebben de limiet bereikt. Zij krijgen dus geen geld terug voor het achtergesteld deposito.

De Nederlandsche Bank voert de garantieregeling uit. Vanaf 1 september kunnen rekeninghouders een aanvraag indienen. Meer informatie over de procedure vindt u op www.dnb.nl. •

Ook een keer met uw vraag in DNB Magazine? Mail uw vraag naar: magazine@dnb.nl.

Ruimte voor groei

Pasta, brood, aardappelen: ons voedsel vindt zijn oorsprong grotendeels in de akkerbouw. De uitdagingen voor deze sector zijn groot: agrariërs krijgen te maken met strengere duurzaamheids-eisen, minder subsidie en meer concurrentie.

door Ellen Tolsma

Het blijft een wonderlijk feit: overal ter wereld wordt landbouw bedreven en in alle windstreken heeft men ooit, onafhankelijk van elkaar, besloten om het jagen te laten voor wat het was en dichtbij huis het eigen voedsel te verbouwen. Hier moesten methoden voor komen, gewassen voor gekweekt worden. Wereldwijd zijn mensen – niet tegelijk, maar uiteindelijk allemaal – op grote schaal gaan zaaien, telen en oogsten. Het boerenbedrijf werd een vanzelfsprekend deel van ons leven. Een vaste factor, maar dan wel met een wisselend imago. Het televisieprogramma ‘Boer Zoekt Vrouw’ ten spijt, wordt de landbouwsector geregeld neergezet als subsidieverslaafde milieuvuiler. ‘En dat is zo jammer’, vindt landbouweconoom Petra Berkhout van het Landbouw Economisch Instituut (LEI) van de Universiteit Wageningen. ‘De sector is erg innovatief en heeft op milieugebied al zo hard gewerkt. De duurzaamheid is enorm verbeterd ten opzichte van twintig jaar geleden. Het mestprobleem speelt eigenlijk alleen nog maar in de varkenshouderij. En ja, er wordt subsidie gegeven, maar veel boeren werken zonder of met weinig toeslagen.’ Jaap Haanstra, voorzitter van LTO Akkerbouw: ‘We hebben al enorme slagen weten te maken qua milieubelasting en streven er als sector naar om in 2030 milieuneutraal te zijn. En daarnaast: het grootste deel van de akkerbouwers haalt zijn inkomen uit de vrije markt, of het nou om aardappelen gaat of om uien.’

Het beeld lijkt volgens deze deskundigen dan wel niet te kloppen, maar voor de toekomstbestendigheid van de Nederlandse akkerbouw zijn de Europese subsidieregeling en duurzaamheid wel de voornaamste thema's.

Scheefgroei

Hoe zat dat nou ook alweer met die Europese stimuleringsmaatregelen? De basis voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie ontstond in 1957, met als doel de Europese voedselvoorziening veilig te stellen. Door voor een aantal producten garantieprijzen te geven, hoopte Europa de productie op peil en de prijzen op een redelijk niveau te houden. Op zich een nobel streven, maar met ongewenste neveneffecten. Wie verzekerd is van een afname van zijn waar, zal proberen zo veel mogelijk te produceren. Met de bekende boterbergen en wijnmeren tot gevolg. De EU besloot haar handelsverstorende steun drastisch te verminderen. Begin jaren negentig ging men over tot steun, gekoppeld aan de hoeveelheid productie per hectare of per dier. Tegenwoordig krijgt een boer een toeslag op basis van wat hij in het verleden heeft geproduceerd. Ook al verbouwt hij inmiddels graan in plaats van suikerbieten. Als het aan de Europese Commissie ligt, komt na 2013 een einde aan deze constructie op basis van een historische productie. Voor alle Europese lidstaten gaat een vaste toeslag gelden per hectare.

‘Streven naar een hogere productie is ook een vorm van duurzaamheid’

Veel akkerbouwers in Nederland krijgen hierdoor aanzienlijk minder subsidie dan binnen de huidige regeling.

‘Voorzichtigheid is geboden’, vindt Haanstra. ‘Het stopzetten van deze regeling zal een enorme impact hebben op de zetmeeltelers in ons land. De meeste akkerbouwers krijgen slechts in beperkte mate toeslagen als aanvulling op hun inkomen. Bij de boeren die wél compensatie krijgen, zal het de nodige tijd kosten om hun inkomens straks op een andere manier aan te vullen. Wij stellen als LTO Akkerbouw dan ook voor om een overgangsregeling in te stellen voor de periode 2013 tot 2020.’ Berkhout snapt dat boeren ervoor pleiten om de toeslag geleidelijk af te schaffen. ‘Ik begrijp de discussie. Je kunt alleen geen subsidie blijven geven voor productie uit het verleden. Er is binnen Europa een rare verhouding ontstaan tussen de toeslagen in Nederland, met een hoge opbrengst per hectare, en die in bijvoorbeeld Oost-Europa. Die scheefgroei moet worden rechtgetrokken, dat is de meest logische weg. Enige ondersteuning bij het afbouwen van de subsidies lijkt me redelijk, maar niet te lang. De boeren moeten nú al aan de slag om straks zonder subsidie te kunnen functioneren.’

Natuurlijke bestrijdingsmiddelen

Gerrit Meester is lid van de Raad voor het Landelijk Gebied, adviesorgaan voor de regering. Hij vindt dat boeren zo snel mogelijk het vizier moeten richten op de periode na 2013. ‘In Groningen levert een hectare grond gemiddeld 7.000 kilo graan op, tegenover 1.500 kilo per hectare in Portugal. Het is binnen Europa lastig te verkopen dat die Groningse boer meer subsidie krijgt dan zijn Portugese collega. De druk uit Europa is zo groot dat Nederlandse akkerbouwers zich echt moeten voorbe-

reiden op 2013. Het lijkt mij wel goed als de EU zegt: wij geven na 2013 nog vijf jaar lang een premie als je duurzaamheidsvoorwaarden doorvoert. Na die vijf jaar moet je je dan volledig op de vrije markt zien te redden.’

Meester denkt in de eerste plaats aan steun voor projecten die zorgen voor meer samenhang tussen landbouw en natuur. ‘Het Nederlandse landschap wordt mede bepaald door onze landbouw. Soms ontstaat er een conflict met natuurwaarden. Zet de toeslagen gericht in om te zorgen voor meer balans tussen landbouw en natuur. Een voorbeeld zie je bij de graantelers. Zij moesten in de jaren negentig een deel van hun grond braak laten liggen om het handelsversturende aspect van hun productie tegen te gaan. Op een aantal plaatsen ontstond de gedachte: laten we wat meer natuursystemen op deze grond ontwikkelen. Dat ziet er mooier en kleurrijker uit, en trekt meteen insecten aan die op het andere stuk grond kunnen fungeren als natuurlijk bestrijdingsmiddel. Een mooi voorbeeld van duurzaamheid in milieutechnische en in maatschappelijke zin. En de boeren kunnen ook nog eens besparen op dure bestrijdingsmiddelen.’

Ook zonder subsidie groeit de reguliere akkerbouw richting biologische akkerbouw, mede omdat grote afnemers zoals supermarktketens en cateraars hierom vragen. Dick van der Aart is marketingmanager van Aviko, wereldwijd behorend tot de top van de aardappelverwerkende industrie. Alleen al om bedrijfstechnische redenen staat duurzaamheid volgens hem hoog op de agenda. ‘Het verwerken van aardappelen is erg energie-intensief. Je hebt er veel gas en water voor nodig. Dat kost geld, en dus is het voor ons aantrekkelijk om naar alternatieven te zoeken. Zo plannen we in Zuid-Duitsland een bio-

‘Wereldwijd is er 1,5 miljard hectare verzilte grond’

massacentrale, waarin de stoomketels niet door gas maar door biomassa worden verhit. Iets anders waar op te besparen valt is gewasbestrijding. Dit is vaak een kostbare zaak. Dus is het ook economisch verstandig om het gebruik van deze middelen terug te dringen en te zoeken naar natuurlijke bestrijdingsmiddelen. Daar ondersteunen we onze leveranciers dan ook bij.’

Zoute aardappel

Volgens Berkhout moeten we niet alleen de nadruk leggen op milieumaatregelen. ‘Er moeten in de wereld nog heel wat monden gevoed worden. Misschien is het streven naar een hoge productie per hectare ook een vorm van duurzaamheid?’. Dit raakt een ander aspect van het toekomstbestendig maken van de akkerbouw: innovatie. Het kabinet heeft begin dit jaar ‘agrofood’, waar ook akkerbouw onder valt, aangemerkt als economische topsector. In het dichtbevolkte Nederland is weinig ruimte voor perceeluitbreiding. De groei zal dan ook voornamelijk van innovatie moeten komen. En dat zit wel goed in ons land, meent Berkhout. ‘Met kennis en kunde hebben Nederlandse akkerbouwers altijd oplossingen voor problemen gezocht. De opbrengst per hectare is niet voor niets zo hoog. En denk ook aan de ‘Wasserbom’ affaire. Zo’n twintig jaar geleden weigerden de Duitsers Nederlandse tomaten, omdat die te veel water zouden bevatten. Er zijn toen nieuwe, succesvolle rassen ontwikkeld. Dé tomaat bestaat niet meer, binnen een hele serie producten is er nu voor elk wat wils. En dat geldt ook voor onze aardappelen, met al die verschillende rassen.’

De rasverdeling bij aardappels heeft meestal te maken met smaak, met textuur (denk aan de aardappelen die verwerkt worden in diepgevroren frites), of met de mate van resisten-

tie tegen ziekten. Een nieuw voorbeeld van innovatie in de aardappelteelt is de ‘zoute aardappel’. Dit is geen aardappel met een zoute *bite*, maar een aardappel die ook gedijt in zoute grond. Mark van Rijsselberghe (‘ontwikkelen zit in mijn genen’) is eigenaar van het ‘Zilt Proefbedrijf’ op Texel. Eind juli nam hij onder massale belangstelling van de media de eerste hap van zijn op zilte grond geteelde piepers. En dat viel niet tegen. ‘Vorig jaar hadden we al eens een poging gewaagd, maar de aardappels bleken toen helemaal niet lekker. Dit jaar hadden we 26 rassen in een proefveld neergezet, waarvan ‘Mejuffrouw Alderliefste’ echt fantastisch bleek te smaken.’

Voedselprijzen

De proef is geen publiciteitsstunt om aandacht te krijgen voor Texelse streekproducten, maar bittere noodzaak. Van Rijsselberghe: ‘Alleen al in Nederland heeft 125.000 hectare grond last van zoutschade. Een voorbeeld is de Haarlemmermeer: boeren hebben daar heel dure grond, die door verzilting wordt bedreigd. Met de stijging van de zeespiegel wordt dit probleem almaar groter. Wereldwijd is er 1,5 miljard hectare verzilte grond, dan heb je het over een markt van 300 miljoen euro.’ Het Zilt Proefbedrijf wil behalve ‘zoute’ aardappels nog meer zouttolerante rassen kweken. Een hectare grond wordt momenteel in vijftig perceeltjes opgedeeld. Bedrijven of onderzoeksinstituten hebben hier de mogelijkheid om de mate van zouttolerantie in gewassen te testen. ‘Heb je bij ons je zeekool of rucola laten testen, dan weet je zeker dat ze tegen verzilting zijn opgewassen. Regent het flink, dan gaan we bijvoorbeeld tegen het boereninstinct in toch met zout water irrigeren.’ Van Rijsselberghe hoopt met zijn bedrijf

Nederlandse akkerbouw in cijfers (2010)

Aantal land- en tuinbouwbedrijven (totaal): 72.000
 Aantal akkerbouwbedrijven: 12.000
 Aantal hectare akkerbouw (totaal): 550.000 hectare
 Consumptieaardappelen: 72.000 hectare
 Pootaardappelen: 37.000 hectare
 Wintertarwe: 113.000 hectare
 Zomertarwe 38.000 hectare
 Aantal fulltime arbeidsplaatsen land- en
 tuinbouwbedrijven: 170.000
 Exportwaarde aardappelen (dec. 2010): EUR 44 miljoen
 Exportwaarde tarwe (dec. 2010): EUR 14 miljoen
 Exportwaarde pootaardappelen (dec. 2010): EUR 115 miljoen

Bron: CBS, LEI Universiteit Wageningen

– onder het motto ‘Tested on Texel’ – uit te groeien tot hét zilte innovatiecentrum van de Delta.

Van Rijsselberghe zoekt nadrukkelijk contact met het bedrijfsleven en universiteiten. Zo is de ‘zoute’ aardappel ontwikkeld in samenwerking met enkele aardappelkwekers uit de Waddenregio en met de VU Amsterdam. Dit soort verbanden zullen in de toekomst gaan intensiveren, meent Haanstra. ‘Nederlandse akkerbouwers hebben internationaal gezien een enorme voorsprong op het gebied van kennis en voorlichting. Deze voorsprong moeten we zien te houden. Niet alleen universiteiten hebben daarbij een rol in het intact houden van ons denkend vermogen, maar ook afnemers en toeleveranciers. Nu al merk je dat boeren zich bij de keuze voor een coöperatie of handelaar niet alleen laten leiden door de prijs, maar ook letten op de kennis en de mate van voorlichting die de bedrijven te bieden hebben.’ Boeren zullen, zo verwacht Haanstra, informatie ook steeds vaker uit onverwachte hoek gaan halen. ‘De middelmaat volstaat niet meer. Wil je groeien, dan moet je specialisten om je heen verzamelen. Mensen met verstand van gewasbescherming, maar ook fiscalisten en economen. Met nieuwe beursmethoden zou je bijvoorbeeld beter aan risicomangement kunnen doen. De voedselprijzen fluctueren enorm, net als die voor stroom, gas en mest. Als boer moet je daarom een balans zien te vinden tussen de omvang van je productie en de inkoop van middelen.’

Mooiste beroep

De clustering van kennis is in Nederland dusdanig dat sommige economen ervoor pleiten om de innovatie hier plaats te laten vinden, en de productie te verplaatsen naar goedkopere gronden in het buitenland. Berkhout gelooft hier niet in. ‘De kosten

van transport van deze bederfelijke waar wegen niet op tegen de eventuele voordelen.’ Haanstra: ‘Ik geloof niet zo in die internationalisering. Onze producten liggen altijd buiten, onder steeds wisselende weersomstandigheden. Wil je een mooie – kwalitatief hoogstaande – opbrengst, dan heb je ter plekke goede mensen om je heen nodig die je adviseren over je bedrijfsvoering. Deze clustering van kennis is in Nederland zó groot, dat vind je nergens in het buitenland.’ Ook volgens Meester zal het zo’n vaart niet lopen. ‘Er is in Nederland nog altijd 2 miljoen hectare grond voor land- en tuinbouw. Dat is een flink areaal, dus onze akkerbouwers hebben echt geen last van een te krappe jas. Bovendien is de Nederlandse akkerbouw een broedplaats van innovatie. Om effectief te kunnen experimenteren met bijvoorbeeld nieuwe rassen, is het van belang dat de productie in de buurt plaatsvindt.’

Nederlandse akkerbouwers moeten innoveren, specialisten aantrekken, duurzaam werken en in een aantal gevallen ook nog eens rekening houden met een drastische afname van de Europese subsidiestroom. Dat zijn nogal wat eisen. Wil de sector écht toekomstbestendig zijn, dan moeten er genoeg jonge boeren overblijven die het überhaupt nog aandurven om een bedrijf op te starten. Haanstra maakt zich geen zorgen. ‘Het klopt dat je als agrariër steeds meer in huis moet hebben. Ik was 21 toen ik boer werd en nu, op mijn 53e, is het beroep vele malen complexer. En toch willen mijn twee zonen ook het vak in. Het is dan ook het mooiste beroep dat er is. Je hebt te maken met zoveel facetten, van het weer tot de economie. Je bent eigen baas, hebt alle vrijheid en woont doorgaans ook nog eens op de mooiste plekken. Ik zeg altijd: vandaag zijn er boeren, morgen zijn er boeren en over duizend jaar ook nog.’ •

Europese solidariteit

Marloes Foudraine is afdelingshoofd bij de Nederlandsche Bank- divisie Statistiek en informatie

Ik houd van Europa en ik geloof in het Europese ideaal! Misschien ben ik jong en naïef of hopeloos ouderwets, want positieve geluiden over Europa hoor ik weinig. Sterker nog: uit de berichtgeving over Griekenland blijkt dat steeds minder Nederlanders het nut van Europa inzien en bereid zijn bij te dragen aan financiële reddingspakketten. Waarom is men zo negatief? Het Europese project heeft immers bijgedragen aan de Nederlandse welvaart. Dat wordt door vele studies onderschreven.

Omgekeerd: waarom ben ik eigenlijk positief over Europa? Komt het doordat Europa zorgt voor 'x procent' meer handel of 'y procent' extra welvaart? Zijn deze abstracte cijfers en rationele argumenten voor mij doorslaggevend?

De basis voor mijn positieve sentiment over Europa is gelegd in mijn jeugd. In de Tweede Wereldoorlog heeft mijn Poolse opa gevochten in het geallieerde leger. Dat mijn vrijheid niet vanzelfsprekend is en hiervoor grote offers zijn gebracht, is mij met de paplepel ingegoten. Tijdens mijn studie in Maastricht,

de zelfverkleerde hoofdstad van de Euregio, heb ik vakken gevolgd over Europa en mijn scriptie geschreven over de Turkse EU-toetreding (DOEN!). Als overtuigd Europeaan vertrok ik vervolgens naar Frankfurt.

Al snel was ik een ervaring rijker en een illusie armer. Europa in de praktijk staat ver af van Europa in de boeken. Ondanks enorme hoeveelheden stroop en glijmiddel werkt het instituut Europa langzaam en vormen de geboekte resultaten zelden een hoogtepunt. Maar ik heb in Frankfurt ook ontdekt waarom Europa bijzonder is: de lappendeken van culturen, talen en mensen. Spaanse muziek, Duitse vasthoudendheid, Italiaans en Frans eten en – niet te vergeten – Scandinavische mannen. Volkomen verliefd op Europa nam ik na zes maanden de trein terug naar Amsterdam.

Hierom geloof ik in Europa en ben ik bereid een klein offer te brengen, in de vorm van een financiële bijdrage aan een land in nood. •

Economiequiz

Het was bepaald geen komkommertijd deze zomer. De financiële wereld is een onuitputtelijke bron van cijfertjes en nieuwtjes. Test uw kennis in deze quiz. De antwoorden vindt u op www.dnb.nl.

door Marijke Hoogendoorn en Ellen Tolsma

1. Welk land heeft de hoogste staatsschuld als percentage van het bbp?

- a. Griekenland
- b. VS
- c. Japan
- d. Zimbabwe

2. Wat is het doorrollen van schuld?

- a. Na afloop van een obligatie het geld direct terugsteken in nieuwe obligaties.
- b. Het doorschuiven van schuld naar de overheid.
- c. Het verlengen van de looptijd van obligaties.
- d. Het afwentelen van de schuld op de volgende generatie.

3. Hoe vaak is het Amerikaanse schuldenplafond verhoogd sinds 1962?

- a. 73 keer
- b. 74 keer
- c. 29 keer
- d. 14 keer

4. Bij welke Europese instelling kunnen eurolanden in nood terecht?

- a. ECB: Europese Centrale Bank
- b. EBA: European Banking Authority
- c. EDAC: European Default Authority Council
- d. EFSF: Europese Faciliteit voor financiële stabiliteit

5. Hoe groot is de hypotheekschuld van Nederland?

- a. 600 miljard euro
- b. 800 miljard euro
- c. 60 miljard euro
- d. 120 miljard euro

6. Van wie is dit citaat: 'Zijn theorie is dat het weer goed komt met de economie, als er maar voldoende vertrouwen onder de mensen groeit.'

'Vertrouwen waarin?'

'Vertrouwen in zijn theorie.'

- a. Lebbis en Jansen
- b. Al Gore en Jay Leno
- c. Oscar Wilde
- d. Van Kooten en De Bie

7. Welk landen hebben de euro?

- a. Slovenië, Letland, Zweden
- b. Tsjechië, Slowakije, Cyprus
- c. Estland, Letland, Ierland
- d. Slowakije, Slovenië, Estland

8. Welke EU-commissaris heeft economische en monetaire zaken in de portefeuille?

- a. Olli Rehn
- b. Cecilia Malmström
- c. Francesco Olivares
- d. Günther Oettinger

9. Wie is sinds kort voorstander van hogere belastingen voor de allerrijksten?

- a. Warren Buffett
- b. Angela Merkel
- c. Arnold Schwarzenegger
- d. Ben Bernanke

Vaticaanstad: la dolce vita in zakformaat

De paus is er oppermachtig, de toerist is er koning: Vaticaanstad. Deel 4 in een serie over dwergstaten.

door Marijke Hoogendoorn

'Urbi et Orbi' is de zegen die de paus traditiegetrouw met Kerstmis en Pasen uitspreekt vanaf het balkon van de Sint-Pieter. Zijn zegen gaat stevast vergezeld van een oproep voor de vrede en tegen de armoede. Miljarden over de hele wereld volgen hem via tv, radio of internet. En miljoenen gelovigen komen daarvoor bijeen op het Sint-Pietersplein. Dat plein vormt het centrum van Vaticaanstad, het allerkleinste staatje ter wereld en het epicentrum van de Rooms-Katholieke kerk. Op het piepkleine grondgebied van 0,44 km², slechts een kwart van Schiermonnikoog, ademt alles de sfeer van het katholicisme: de gebouwen, de kerken en de stalletjes met religieuze souvenirs en alle toeristen en gelovigen die daar op afkomen.

Gevangene

Het gebied stond in de oudheid bekend als de Vaticaanse heuvels. De Romeinse keizer Caligula bouwde hier zijn privé-circus, een ovaal amfitheater dat het

toneel zou worden van de vroeg-christelijke martelaren.

Eeuwenlang bezat de paus als Kerkelijke Staat een groot gebied in Centraal- en Oost-Italië. Tweederde deel daarvan veroverden de republikeinse troepen onder Garibaldi in 1866. Maar Latium bleef voor de paus behouden door steun van de Franse keizer Napoleon III. Toen die in 1870 zijn troepen moest terugtrekken om deze in te zetten aan het front in de Frans-Duitse Oorlog, werden ook Latium en Rome geannexeerd. De paus beschouwde zichzelf na dit verlies als de gevangene van het Vaticaan en wilde het gebied niet verlaten. Opeenvolgende pausen bleven de legitimiteit van de annexatie van 1870 bestrijden. Verandering kwam in 1929 met het Verdrag van Lateranen, waarbij de paus het huidige kleine stukje grondgebied als soevereine staat toegewezen kreeg. Als staatshoofd en als hoofd van de katholieke kerk is de paus hier oppermachtig. Officieel staan bestuur en inkomsten van Vaticaanstad los van die van de Heilige

Stoel, maar het is in de persoon van de paus dat staat en kerk samenkomen in dit ministaatje.

Voetbaleftal

De kleine enclave, omsloten door Rome, drijft op financiële steun van katholieke stichtingen en individuen, de jaarlijkse contributies van de wereldkerk, en de opbrengst van collectes. Eigen inkomsten genereert het ministaatje ook. Zo heeft de Heilige Stoel verschillende bedrijven, zoals de Vaticaanse Radio, het blad de *Osservatore Romano* en de Vaticaanse televisie. Ook wordt geld verdiend met het beheer van onroerend goed, investeringen en bankieren. Het Vaticaan heeft zelfs zijn eigen bank: het Instituut voor Religieuze Werken (IOR). Deze bank heeft onlangs, in december 2010, voor het eerst een toezichthouder gekregen. Dit bij decreet van Paus Benedictus XVI, die aldus een bijdrage wil leveren aan de strijd tegen het witwassen van geld en de financiering van terrorisme. Zijn besluit volgt op een

Vaticaanstad

Hoofdstad: Vaticaanstad

Staatsvorm: Pontificaat

Oppervlakte: 0.44 m²

Aantal inwoners: 826 (2009)

Nationale taal: Italiaans en Latijn

Munteenheid: euro

onderzoek dat het Italiaanse OM is begonnen naar omvangrijke witwaspraktijken door twee bestuurders van de bank. Verder brengt het toerisme aardig wat geld in het laatje. Er zijn een paar kleine fabrieken die produceren voor de lokale markt. Denk aan postzegels, medailles, souvenir-tjes en kleding voor de geestelijkheid.

Hoe klein ook, Vaticaanstad heeft haar eigen voetbalelftal. De Vaticaanse selectie bestaat uit leden van de Zwitserse Garde – de strijdkrachten van de pauselijke staat – pauselijke werknemers en museumwachters. Grote drijfveer achter het voetbal in Vaticaanstad is kardinaal Tarcisio Bertone. Hij riep onder meer de Clericus Cup in het leven, een voetbaltoernooi voor katholieke geestelijken. Voor dit toernooi zijn de spelregels aangepast. Zo duurt een wedstrijd één uur, bestaat er een algeheel vloekverbod, en kan de scheidsrechter behalve de gele en rode kaart ook een blauwe kaart uitdelen. De bestrafte voetballer moet dan voor vijf minuten het veld verlaten om zijn zonden

te overdenken. De kardinaal heeft zeker ambities. Zo liet hij zich enkele jaren geleden ontvallen dat het Vaticaan ooit een eigen ploeg in de Italiaanse Serie A zou hebben. Later bleek dat dit een grapje was.

Schatkamer

Slechts 900 mensen wonen in Vaticaanstad; de helft bezit het Vaticaanse burgerschap, de andere helft bestaat uit geestelijken uit andere landen. Je komt hier dus altijd veel meer toeristen dan bewoners tegen. Al die toeristen zwermen uit rond het Sint-Pietersplein, een ontwerp van Gian Lorenzo Bernini. Rondom het plein is een zuilengalerij met maar liefst 140 beelden van katholieke heiligen. Midden op het plein staat een enorme Egyptische obelisk, ooit meegenomen door keizer Caligula. Absoluut hoogtepunt is de schitterende Sint-Pieterbasiliek met de door Michelangelo ontworpen koepel. Voor souvenirjagers zijn er genoeg mogelijkheden. Het is gemakkelijk beta-

len, want ook al is Vaticaanstad geen EU-land, de euro is er wettig betaalmiddel. Een lokaal geslagen euro is veel waard, want de Vaticaanse munten zijn in beperkte oplage gedrukt. Bovendien is de nationale zijde van de munt al twee keer veranderd, een unicum in de eurozone. De oudste munten dragen de beeltenis van Paus Johannes Paulus II. Na zijn dood in 2005 zat Vaticaanstad tijdelijk zonder paus en werden volgens de aloude traditie speciale munten uitgebracht: de 'Sede Vacante' ofwel lege stoel-munten. Sinds 2006 hebben de euromunten de beeltenis van Paus Benedictus XVI. Zo'n bijzondere munt is natuurlijk een leuk souvenir-tje – ook voor niet-verzamelaars. En voor wie het elk jaar weer lastig vindt om leuke cadeautjes te bedenken, is er de schatkamer van de paus. Hier kun je de cadeaus bekijken die door de eeuwen heen aan de paus geschonken zijn. Dat biedt volop inspiratie bij de zoektocht naar originele souvenirs voor het thuisfront. •

Matthew Monahan

door Alexander Strengers
Voorzitter Kunstcommissie

Het was lang wachten. Vijf jaar lang werd met spanning uitgekeken naar nieuw werk van Matthew Monahan (Eureka CA, 1972). Deze zomer werd het lange wachten beloond – met een spectaculaire tentoonstelling bij Galerie Fons Welters.

Het was 1998. Monahan was nog heel jong, pas 25 jaar, en kreeg zijn eerste solotentoonstelling bij DNB. De tekeningen, schilderijen en beelden van deze veelzijdige kunstenaar trokken veel bekijks. De kunstcommissie kocht onmiddellijk een paar kunstwerken en bleef in de jaren daarna deze kunstenaar volgen. Later volgden meer aankopen van dit grote talent: twee papieren maskers, een sculptuur en een tekening. *Witness* is de nieuwste aanwinst. *Witness* is gebouwd met en gehouwen uit firebrick, een lichte,

vuurbestendige baksteensoort. Monahan heeft van de firebricks eerst een lange pilaar gebouwd. Vervolgens heeft hij zijn eigen bouwwerk grotendeels weer gesloopt. Hij heeft gehakt, gesneden, gebeiteld, om zo tot komen tot een vreemd soort van menselijke figuur – een figuur die verrijst uit de pilaar van firebricks. Je krijgt de indruk dat om een heel oud beeld gaat, een archeologische vondst uit een oude kerk of graftombe. De vraag rijst naar welk mythologisch verhaal of welke historische gebeurtenis het beeld kan verwijzen. Zoals in al zijn werken toont Monahan hier een bijzondere wereld – een wereld waarin bijzondere menselijke figuren associaties oproepen met droombeelden, mythologische verhalen en archeologische vondsten. Elke keer weet hij te verrassen

door het gebruik van bijzondere materialen of de combinatie van verschillende materialen, waarbij zijn technisch kunnen tot het uiterste wordt beproefd.

Anno 1998, toen Monahan als 25-jarige zijn eerste expositie had, werd voorspeld dat deze kunstenaar het ver, heel ver zou schoppen. Een rake voorspelling. Anno 2011 zijn Monahan's werken wereldwijd terug te vinden in musea en in privécollecties – zoals die van DNB. Met de aankoop van *Anaemic Royalty* en *Leatherneck* in 1998 kon de Kunstcommissie financieel bijdragen aan de ontwikkeling van een jonge kunstenaar. Met de recente aankoop van *Witness* is een lang gekoesterde wens van de Kunstcommissie in vervulling gegaan. •

Matthew Monahan – *Witness* (2011)
Firebricks, specie, pigment
185x34x23 cm

Een nieuwe maat voor systeemrisico

Het meten van systeemrisico is essentieel voor financiële toezichthouders, maar ook erg ingewikkeld. Rodney Garratt van de University of California in Santa Barbara komt met een nieuwe methode die interessante nieuwe inzichten oplevert.

door Wilko Bolt

Het meten van systeemrisico is essentieel voor financiële toezichthouders. Om tot verstandig en tijdig ingrijpen te komen, is het van groot belang om te weten welke bank het meest bijdraagt aan het systeemrisico van het gehele financiële stelsel. Met andere woorden: welke bank laat de balans doorslaan van stabiliteit naar instabiliteit? Dit is de centrale vraag die Rodney Garratt heeft onderzocht.

Garratt grijpt hierbij terug naar een oud concept uit de coöperatieve speltheorie, namelijk de 'Shapley value'. De Shapley-maat probeert tot een eerlijke verdeling te komen van de totale winst over de leden van een groep die gezamenlijk aan een project hebben gewerkt. De belangrijkheid van een groepslid hangt af van zijn individuele bijdrage aan de winst. Vaak is de inbreng van sommige leden absoluut noodzakelijk voor het slagen van het project, terwijl anderen maar weinig bijdragen aan de winst. Aan belangrijke leden wordt een grotere Shapley-waarde toegekend en zij hebben dus recht op een

groter gedeelte van de winst. Zo is het ook bij banken, aldus Rodney Garratt. De bank die het meest bijdraagt aan het doorschieten naar financiële instabiliteit, is de belangrijkste bank. Belangrijk voor systeemrisico welteverstaan! De analyse laat zien dat dit best wel eens de bank kan zijn die het meest gediversifieerd is. Dit druist in eerste instantie in tegen alles wat we uit de financieringsliteratuur weten. 'But this is not finance, this is systemic risk analysis', stelt Garratt. Het eerst omvallen van zwakke banken leidt in het algemeen niet tot een wijde crisis, maar juist het daarna in problemen komen van een relatief gezonde en gediversifieerde bank kan de balans doen doorslaan en tot een grote crisis leiden. Daarom is deze bank cruciaal voor systeemrisico in Garratt's analyse. Dit biedt tegelijkertijd kansen voor effectieve regulering. Het herverdelen van bankkapitaal kan zorgen voor een meer evenwichtige risicoverdeling van banken, waardoor de financiële stabiliteit als geheel toeneemt. •

Rodney Garratt

Toekomstige seminars

27 september:
Sumit Agarwal (Chicago Fed)

04 oktober:
Sweder van Wijnbergen
(University of Amsterdam)

Recente seminars

Banking Crises: A Review, Luc Laeven (IMF)

24 juni:
An Incentive-Robust Program for Financial Reform, Charles Calomiris (Columbia University)

30 juni:
Overborrowing, Financial Crises and 'Macro-Prudential' Taxes, Enrique Mendoza (Maryland University)

12 juli:
Using Shapley's Asymmetric Power Index to Measure Banks' Contributions to Systemic Risk, Rodney Garratt (University of California)

30 augustus:
Adrian Pagan (Sydney University)

De seminars zijn een platform waar binnen- en buitenlandse wetenschappers hun onderzoek-resultaten presenteren. Het actuele programma staat op www.dnb.nl.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jolanda Kok of Marijke Vogezang behebosem@dnb.nl

Toekomstige conferenties:
14th Annual Research Conference: Complex systems: Towards a Better Understanding of Financial Stability and Crises, 3-4 november 2011

Meer informatie kunt u vinden op: <http://www.dnb.nl/en/onderzoek-2/test-conferences/annual-research-conferences/conferences/dnb249448.jsp>

DNB PUBLICATIES

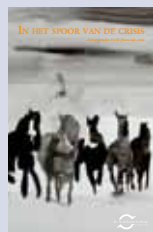
Onder meer de volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

'Scoren met beleid'
digitaal lesprogramma
tweede fase havo/vwo

'Waar voor je geld'
praktische lesopdrachten
tweede fase havo/vwo

Achtergronden bij
de financiële crisis

'Goud, Geld en Geheimen'
publieksbrochure

'De geschiedenis
van ons geld'

'Echt of vals?'
cd-rom met de echt-
heidskenmerken van
de eurobiljetten

Periodiek verschijnen

- Jaarverslag
- Economische ramingen
- Overzicht Financiële Stabiliteit

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek

- Working Papers
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn online beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De uitgaven kunt u ook bestellen via onze website,
per e-mail (info@dnb.nl) of via een brief die u kunt
richten aan: De Nederlandsche Bank

Afdeling Facilitaire diensten / Repro & Post
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

Colofon

DNB Magazine is een tweemaandelijks
uitgave van de Nederlandsche Bank.

Redactieadres:

DNB Magazine
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
t 020 524 5781 / 5753
f 020 524 2228
e magazine@dnb.nl
www.dnb.nl

Hoofdredactie:

Loek van Daalen

Eindredactie:

Marijke Hoogendoorn, Ellen Tolsma

Aan dit nummer werkten mee:

Wilko Bolt, CBS, Nicolaas Klei (Essay),
Alexander Strengers, Rutger Vahl

Fotografie / Illustraties:

ANP Photo, Linda Dolman, Hollandse
Hoogte, Kees Hummel (Klaas Knot),
Jeroen van Kooten (In Beeld),
Rob Meulemans, Gert Jan van Rooij,
(kunst), Gerard Til,
Mike van der Toorn (Nicolaas Klei)

Vormgeving en druk:

Joh. Enschedé (vormgeving),
Fd-Repro en Post (productie)
Drukkerij De Bink (drukwerk)

Abonnementen:

Een abonnement op DNB Magazine is
gratis en uitsluitend schriftelijk of per
e-mail aan te vragen. Adreswijzigingen
en opzeggingen eveneens schriftelijk
opgeven.

Abonnementenadministratie:

DNB Magazine
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
e aanvraagmagazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB Magazine mogen niet
zonder toestemming van de redactie
worden overgenomen.

Het Groningse platteland.
Fotograaf: Jeroen van Kooten.

